

Posudek diplomové práce

Hana Kožušníková

Analýza základních aspektů místa a úlohy duchovní péče ozbrojených sil České republiky a Spojených států amerických

Studijní program: Komunitní krizová a pastorační práce – diakonika

Titul práce nahlašuje analýzu základních aspektů místa a úlohy duchovní péče ve dvou armádách. Výzkumné otázky (11) jsou zaměřené na rozdílnost a historii duchovní péče těchto armád. A jako cíl práce (ibid.) je „porozumění a zmapování“ kaplanské praxe. Je pravdou, že titul celé práce může slibovat jiné zaměření. Práce je uvedena jako „deskriptivní kvalitativní případová studie“ (ibid.). Tomu dobře odpovídá celá struktura práce. Je rozdělená do třech větších celků, z nichž první dva, zhruba stejně rozsáhlé, tvoří popis vývoje kaplanské služby až po konkrétní náplň práce v uvedených dvou armádách. Třetí celek tvoří práce na srovnání výsledků a jejich interpretace.

Po základní orientaci v pojetí kaplana se autorka věnuje historii duchovní služby v armádě v Čechách. Vzhledem k rozsahu práce jde pochopitelně spíše o uvedení hlavních epoch a několika významných jmen, jakož i stručnou charakteristiku jejich práce. Podrobněji je vylíčen vznik duchovní služby po roce 1989 a příslušných dohod mezi státem a církvemi. (23-29). Jak autorka zmiňuje, kaplanskou službu v armádě provází napětí mezi dvěma lojalitami – vůči armádě a církvi (32-35). Lze se však ptát, zda podobné otázky neplatí obecněji, nebo zda jsou typické pro české kaplany. Kapitola Náplň práce (35nn) poměrně obecně hovoří o různých aktivitách. Především je zdůrazněna pastorační péče, pak etické semináře a zahraniční operace. Je škoda, že se autorka nedostala ke konkrétnějším zdrojům. Většinou se jedná o různé rozhovory s kaplany. Nebylo možné získat oficiální náplň práce? Existuje vůbec? Ostatně i popis pastorace je opřen o obecnou pastorační literaturu a se specifickou situací armády nemá nic společného. Nebylo možné zjistit (jde o kvalitativní studii!), jak rozumí pastoraci v armádě? A konečně i náplň etických seminářů, které by vskutku mohly být – a evidentně jsou – něco specifického pro práci kaplanů, je vzata z obecně dostupných informačních zdrojů. Jedním z nich je uvedený článek J. Samcové (38), která zprávu o etických seminářích uzavírá větou: „*Na konferenci Duchovní služby AČR byly etické semináře prohlášeny jednou z priorit v činnosti vojenských kaplanů.*“ V diplomové práci bychom tedy mohli očekávat k této věci hlubší informace.

Obdobně je strukturovaná část o službě kaplanů v armádě USA. Nejprve stručně podaná historie, sahající k počátkům USA. Oficiálního uznání a organizace se podle autorky kaplanům dostalo až roku 1920. Proto autorka v navázání na příslušné zdroje jen poměrně obecně popisuje rozmanitou službu a některé historické momenty, které i pro kaplanství měly zásadnější význam. Ať jde o II. světovou válku nebo válku ve Vietnamu. Pro současnost je vedle osvědčených pastoračně-liturgických rolí obzvláště zdůrazněna role určitých prostředníků v multikulturním a multináboženském světě (48). To se pak objeví jako důležitý bod v náplni jejich práce (53n). A dále role v oblasti poradenství – jak například pro velitelství (54), tak specificky v oblastech manželství a rodiny. V závěru této kapitoly autorka představuje dva dokumenty, které o kaplanství a jeho úloze v armádě hovoří podrobněji.

Po tomto představení vývoje kaplanské služby a náplně práce kaplanů obou armád, autorka přistupuje k interpretaci výsledků (63-66). Je dobré, že se pokusila o shrnutí v souhledné tabulce, ze které jsou patrné rozdíly i shody. Například u českého duchovního je zdůrazněn „neevangelizační“ charakter služby, u amerického citlivost k náboženskému pluralismu. Je škoda, že autorka z těchto a podobných poznámek neučinila předmět širší diskuse. Sice o náboženské pluralitě v americké armádě mluví na řadě míst, o náboženské situaci v české armádě se příliš nerozepisuje.

Kapitola „Diskuze“ (67n) je spíše jakýmsi pohledem na vykonanou práci a problémy s ní související. Podobná „předznamenání“ bývají zmíněna spíše v úvodu, případně v samotném závěru. Autorka reflektuje ovšem problematiku své práce, kdy přiznává, že byla odkázána zejména na internetové zdroje. Lze i pochopit obavy, jak uvádí (67), že v době koronavirové pandemie by rozhovory s vojenskými kaplany byly pro ně další zátěží. V každém případě by měla kapitola „diskuze“ v podobně rozvržené práci obsahovat diskuzi získaných poznatků, shod a rozdílů.

V samotném Závěru (69n.) jde o stručné shrnutí, ale se zajímavými impulsy. Například autorka náhle zavádí novou kategorii pro kaplanskou službu, a to, že „mají být etickými vzory pro své velení a příslušné jednotky“ (69). Že mají být poradci v otázkách etických, zaznělo vícekrát, ale tato kompetence nikoliv. Jak si ji lze představit? Stejně tak zmiňuje autorka, že kaplani „během historie armády přispívali k náboženské svobodě“. Jednak je možná škoda, že tuto kompetenci nerozpracovala blíže také pro kaplany české, jednak by bylo třeba specifikovat, jak dlouhou historii zpět má na mysli. Jinak ovšem je nepochybně pravdou, že kaplany lze považovat za „životně důležité pro soudržnost“ armády.

V rámci historického přehledu autorka zmínila i další roli kaplanů, a to v oblasti kultury, výchovy k vlastenectví atd. (21). Je nepochybné, že to byla úloha velmi významná, zejména v situaci zahraničního odboje za 1. i 2. světové války (srov. autorkou citovaná kniha M. Flosmana, Padre a Rebe). O této roli se dále nezmínila. Měly by i dnes tyto aspekty kaplanské práce své místo? V jaké podobě?

Předložená práce ve svém celku představuje souhrn řady poznatků, které utvářejí pohled na velmi rozmanitou duchovní službu v armádě. Nepochybně je záslužné, že se autorka pokusila shromáždit příslušnou literaturu a uvést řadu odkazů na užitečné zdroje. Ale je třeba také přiznat, že práce by si zasloužila přesnější uchopení hlavního tématu, tedy „základních aspektů místa a úlohy duchovní péče“ v armádě. Specifikace těchto aspektů se v rámci předložené práce různě proměňuje, aniž jim je věnována hlubší pozornost. Pak i samotné srovnání dvou různých armád je obtížné. Například v Úvodu autorka vysvětluje základní roli kaplanů v armádě tak, že se „nestarají jen o duchovní, ale také emocionální potřeby vojenského personálu...“ Odůvodněno je to mj. tím, že „věřících lidí neustále ubývá“. (9) Jednak autorka již nikde nevysvětlí, co jsou ony „emocionální potřeby“, nebo jak o ně kaplan pečuje. Ve srovnání náplní práce kaplanů (66) je uvedena celá řada dalších důležitých úkolů, ale tento v náplni práce není uveden. Pak by ovšem bylo třeba nějak vysvětlit, co se rozumí oním úbytkem věřících. Jistě, lze předpokládat, že má na mysli úbytek věřících křesťanského vyznání v armádě. Ale i tak by to bylo třeba nějak dokumentovat. A více pak reflektovat roli kaplanů na pozadí toho, co považuje za výsostnou úlohu pastorače (37n), kdy je tedy zřejmé, že pomoc „k víře a k životu z víry“ (J. Smolík), když je kaplan zavázán k „neevangelizační službě“ (viz výše), bude třeba nějak modifikovat. Právě podobné otázky mohly být předmětem diskuse v takto nazvané kapitole, a bylo by velmi zajímavé sledovat, jak se s těmito otázkami potýkají kaplani američtí. Ale i to může být předmětem rozhovoru u obhajoby.

Určité zpřesnění by si zasloužil možná i základní termín „armáda USA“. V úvodní části mluví autorka o „různorodé populaci námořníků, mariňáků, vojáků a letců“ (9), ale pak rozdělí armádu USA na tři složky (pozemní armáda, námořnictvo, letectvo). Možná by to bylo dobré vysvětlit, nebo užívat jednotně. Již proto, že „armáda“ v USA (U.S. Army) je dnes vlastně pouze jedna ze šesti součástí Amerických ozbrojených sil (USAF).

Autorka pracuje s prameny tak, jak je dnes, žel, obvyklé. Příliš nerozlišuje citáty, parafráze a vlastní myšlenky. Za každým odstavcem, někdy i uprostřed odstavce, je sice uvedený odkaz na poznámku pod čarou, ale je otázka, zda se to týká posledního slova, věty či celého odstavce. Celkově je však práce zpracována pěkně, zaznamenal jsem jen malé množství chyb (občas v textu zůstala slova z některé předchozí verze, např. 10, 19 aj.). Je třeba také upozornit, že na titulní stránce je chybně uvedený „studijní obor“. Má jít o „studijní oblast: Teologie“.

Přes uvedené výhrady doporučuji práci k obhajobě. Hodnocení navrhuji C-D.

Ladislav Beneš, Dr.
Katedra praktické teologie ETF UK

V Praze 21. 1. 2023